

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ

©2024 МАЛЯРЕЦЬ Л. М., НОРИК Л. О., БУДАРИН О. С., СКЛЯР Т. П.

УДК 338.1
JEL Classification: L60

Малярець Л. М., Норик Л. О., Бударин О. С., Скляр Т. П.

Особливості розвитку експортно-імпоротної діяльності суб'єктів господарювання державного сектора економіки

Суб'єкти господарювання державного сектора економіки, серед інших підприємств, відіграють ключову роль у відновленні експортно-імпоротної діяльності, оскільки вони володіють значними ресурсами і можуть забезпечити координацію та реалізацію стратегічних заходів у критичних сферах економіки, сприяючи тим самим швидкому відновленню та стабілізації економічного розвитку країни. Мета статті полягає у систематизації ознак особливостей розвитку експортно-імпоротної діяльності суб'єктів господарювання державного сектора економіки. У цьому дослідженні розглянуто ключові аспекти, які характеризують експортно-імпортну діяльність суб'єктів господарювання державного сектора економіки, зокрема, політичний контекст, державну фінансову підтримку, правове регулювання та регуляторний контроль. Особливу увагу приділено стратегічному характеру діяльності суб'єктів господарювання державного сектора економіки та їхній ролі у реалізації державних програм і забезпеченні національної безпеки. Визначено основні пільги та фінансові механізми державної підтримки, які сприяють ефективному здійсненню експортно-імпортних операцій. Подальший напрямок розвитку цього дослідження передбачається у проведенні аналізу ефективності державних програм підтримки експортно-імпоротної діяльності, оцінюванні ефективності зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання державного сектора економіки та визначенні впливу міжнародних економічних угод на розвиток експортно-імпоротної діяльності.

Ключові слова: геополітика, диверсифікація ринку, безпека постачань, міжнародні відносини, державна фінансова підтримка, приватизація, регулювання, контроль.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2024-2-94-107>

Рис.: 1. **Табл.:** 1. **Бібл.:** 48.

Малярець Людмила Михайлівна – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри вищої математики та економіко-математичних методів, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця (просп. Науки, 9а, Харків, 61166, Україна)

E-mail: malyarets@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1684-9805>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/T-9858-2018>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57189248374>

Норик Лариса Олександрівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри вищої математики та економіко-математичних методів, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця (просп. Науки, 9а, Харків, 61166, Україна)

E-mail: larisa.norik@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7077-1260>

Бударин Олександр Сергійович – аспірант кафедри вищої математики та економіко-математичних методів, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця (просп. Науки, 9а, Харків, 61166, Україна)

E-mail: budarin@ukrenergymachines.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9399-9914>

Скляр Тетяна Петрівна – аспірант кафедри вищої математики та економіко-математичних методів, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця (просп. Науки, 9а, Харків, 61166, Україна)

E-mail: skliar.tetiana@hneu.net

ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-6109-1396>

UDC 338.1
JEL Classification: L60

Malyarets L. M., Norik L. O., Budarin O. S., Skliar T. P. Features of the Development of Export-Import Activity of Economic Entities of the Public Sector of the Economy

Economic entities in the public sector, among other enterprises, play a key role in the resumption of export-import activities, as they have significant resources and can ensure the coordination and implementation of strategic measures in crucial sectors of the economy, thus contributing to the rapid recovery and stabilization of the country's economic development. The aim of the article is to systematize the attributes of features of the development of export-import activities of economic entities in the public sector of the economy. The study examines the key aspects that characterize the export-import activities of economic entities in the public

sector of the economy, in particular, the political context, State financial support, legal regulation and regulatory control. Special attention is paid to the strategic nature of the activities of economic entities in the public sector of the economy and their role in the implementation of the State-controlled programs and ensuring national security. The main benefits and financial mechanisms of the State support, which contribute to the effective implementation of export-import operations, have been defined. Further direction of development of this study is envisaged in carrying out an analysis of the efficiency of the State-controlled programs to support export-import activities, assessing the efficiency of foreign economic activity of economic entities in the public sector of the economy and determining the impact of international economic agreements on the development of export-import activities.

Keywords: geopolitics, market diversification, security of supplies, international relations, State financial support, privatization, regulation, control.

Fig.: 1. **Tabl.:** 1. **Bibl.:** 48.

Malyarets Lyudmyla M. – Doctor of Sciences (Economics), Professor, Head of the Department of Mathematics and Mathematical Economic Methods, Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics (9a Nauky Ave., Kharkiv, 61166, Ukraine)

E-mail: malyarets@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1684-9805>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/T-9858-2018>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57189248374>

Norik Larisa O. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Mathematics and Mathematical Economic Methods, Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics (9a Nauky Ave., Kharkiv, 61166, Ukraine)

E-mail: larisa.norik@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7077-1260>

Budarin Oleksii S. – Postgraduate Student of the Department of Mathematics and Mathematical Economic Methods, Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics (9a Nauky Ave., Kharkiv, 61166, Ukraine)

E-mail: budarin@ukrenergymachines.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9399-9914>

Skliar Tetiana P. – Postgraduate Student of the Department of Mathematics and Mathematical Economic Methods, Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics (9a Nauky Ave., Kharkiv, 61166, Ukraine)

E-mail: skliar.tetiana@hneu.net

ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-6109-1396>

Вступ. В умовах глобалізації та активізації міжнародного співробітництва експортно-імпортна діяльність є ключовим фактором розвитку економіки. Специфіка цієї діяльності полягає не лише у веденні зовнішньої торгівлі, але й у спрямованості на досягнення стратегічних цілей національної економіки, таких як підвищення експортного потенціалу, залучення інвестицій, розвиток інноваційних технологій та ін. Зважаючи на міжнародний характер сучасної економіки, експортно-імпортна діяльність відіграє важливу роль у розвитку всіх країн світу. Міжнародна торгівля сприяє розширенню ринків збуту для товарів і послуг, стимулює інновації та конкуренцію, а також сприяє залученню іноземних інвестицій та обміну технологіями, що суттєво впливає на економічний розвиток країн і зміцнення міжнародних відносин. Так, за даними [1; 2], експорт та імпорт є важливою складовою економіки Європейського Союзу, одного з найбільших торговельних партнерів у світі. У 2020 році обсяг експорту товарів та послуг з країн ЄС становив 46,5 % від ВВП ЄС, у 2021 році – 50,5 %, у 2022 році – 56,3 %, у 2023 році – 52,7 % [1]. Стосовно імпорту ЄС, то також спостерігалася тенденція до зростання: у 2020 році обсяг імпорту товарів та послуг з країн ЄС становив 42,8 % від ВВП ЄС, у 2021 році – 46,7 %, у 2022 році – 54,5 %, у 2023 році – 48,9 % [2]. Це свідчить про значний внесок зовнішньоторговельної діяльності у валовий внутрішній продукт ЄС. ЄС має велику кількість торгових угод з багатьма країнами та регіонами світу, включаючи угоди про вільну торгівлю, асоціацію, митні союзи та

інші форми економічної інтеграції. Україна має меншу кількість торгових угод, але активно працює над розширенням своєї мережі угод про вільну торгівлю. 1 січня 2016 року між Україною та ЄС схвалено Угоду про повну та всеохоплюючу зону вільної торгівлі, що надала ширші можливості доступу вітчизняних підприємств до європейських ринків. Однак повномасштабна військова агресія Росії проти України суттєво вплинула на структуру зовнішньої торгівлі нашої країни. За даними [3], експорт України порівняно з 2021 роком у 2022 і 2023 роках впав на 35 % і 47 % відповідно та досяг у 2023 році 36,2 млрд доларів США. В імпорті значення України як торговельного партнера також спадало, але не настільки різко: після падіння на 24 % у 2022 році, у 2023 році імпорт поступово збільшився, але не досяг рівня 2021 року і становив близько 63,6 млрд доларів, що водночас на 15 % більше, ніж у 2022 році. «Війна вплинула не лише на напрямок торгівлі, але й змінила ролі країни – членів ЄС як торговельних партнерів України. Зокрема, відбулось зростання ролі країн, які безпосередньо межують з Україною» [4]. Товарна структура торгівлі України також змінилась під впливом нових економічних умов, зокрема, руйнувань об'єктів виробництва та інфраструктури, міграції робочої сили, проблем з логістикою тощо. За даними [3], товарна структура українського експорту у 2022–2023 роках різко змістилась у бік агропромислової продукції на тлі падіння експорту неблагородних металів і виробів з них. Ускладнення умов розвитку експортно-імпоротної діяльності України потребує обґрунтування дієвих факторів

для відновлення та стабілізації цієї діяльності та аналізу світового досвіду у цьому напрямі.

Важливу роль у розвитку національної економіки відіграють суб'єкти господарювання державного сектора економіки, які забезпечують стратегічні інтереси країни, інвестиції, стратегічне управління у критичних галузях, стабільність на міжнародних ринках і сприяють економічному відновленню, розвитку нових ринків й регулюванню торгівлі. Слід зазначити, що суб'єктами господарювання державного сектора економіки є не лише державні підприємства, але й інші організаційні форми, які також належать державі або перебувають під її контролем і здійснюють господарську діяльність. Загалом суб'єкти господарювання державного сектора економіки в Україні діють у стратегічно важливих галузях економіки, таких як енергетика, транспортна інфраструктура, машинобудування тощо. Їхня експортно-імпортна діяльність, у першу чергу, спрямована на забезпечення національних потреб і збільшення частки на міжнародних ринках, що дозволяє отримувати валюту за продукцію та послуги, впливає на збільшення валютних резервів країни та податкових надходжень до бюджету.

Розвиток експорту також сприяє розвитку інфраструктури та реалізації соціальних програм уряду, зростанню обсягів виробництва та створенню нових робочих місць. Водночас, наприклад, як зазначено в [5], «на відміну від приватних підприємств, державні підприємства не обов'язково діють з мотивів отримання прибутку, а радше за директивами уряду або для деяких суспільних цілей, таких як забезпечення базової соціальної інфраструктури, як-от дороги загального користування, шосе, системи водопостачання та каналізації, телекомунікаційні мережі, постачання енергії та ін.». Тобто у процесі розвитку експортно-імпортною діяльністю суб'єктів господарювання державного сектора економіки спостерігаються як можливості, так і виклики. До можливостей можна віднести наявність значного потенціалу у веденні торговельних операцій завдяки досвіду та підтримці держави і водночас викликами стають вплив політичних ризиків, бюрократичних перешкод і конкуренція на міжнародному ринку. 22 лютого 2024 року підписаний Закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення корпоративного управління юридичних осіб, акціонером (засновником, учасником) яких є держава» [5]. Відповідно до цього закону змінюються підходи до корпоративного управління державними підприємствами: надано повноваження Кабінету Міністрів затверджувати Політику державної власності, Уряд зобов'язаний ухвалювати дивідендну політику, розширено повноваження наглядових рад, запроваджено систему внутрішнього контролю через інструменти комплаєнсу, управління ризиками та внутрішнього аудиту. Передбачено, що забезпечення ефективного корпоративного управління сприятиме покращенню роботи державних підприємств, що призведе до збільшення податкових надходжень у бюджет та створить можливості для залучення додаткових коштів на відновлення та інвестиції.

Розвиток експортно-імпортною діяльністю суб'єктів господарювання державного сектора економіки є складним процесом, що залежить від багатьох факторів, включаючи

політичну, економічну, соціальну та технологічну ситуацію як у власній країні, так і на міжнародному рівні. До того ж така діяльність має свої власні особливості, які відрізняють її від інших суб'єктів господарювання через вплив державного регулювання, яке має відповідати не лише внутрішнім законодавчим актам, але й міжнародним договорам і стандартам. Необхідність розуміння та вирішення актуальних проблем, пов'язаних з забезпеченням ефективності суб'єктів господарювання державного сектора економіки у міжнародній торгівлі, а також потреба у вдосконаленні державного регулювання, що сприятиме їхній стабільності та розвитку, потребує встановлення особливостей розвитку експортно-імпортною діяльністю суб'єктів господарювання державного сектора економіки.

Питання аналізу умов ведення експортно-імпортною діяльності та факторів впливу на міжнародну торгівлю є предметом дискусій багатьох науковців. Окремі аспекти експортно-імпортною діяльності розглянуто у роботах [6–11]. У роботі [6] розглянуто тенденції розвитку світової торгівлі у бік багатополарності, які зумовлені зростаючим впливом «нових» лідерів і послабленням домінування «традиційних» трансатлантичних лідерів; розкриті особливості регіональних торговельних угод, які укладають лідери світової торгівлі – США, ЄС та Китай; досліджено зміни, які відбулись у зовнішній торгівлі України після початку збройної агресії в контексті багатополарної глобалізації. У статті [7] проаналізовано основні діючі документи нормативно-правової бази міжнародної торгівлі світових державних підприємств (Генеральна угода з тарифів і торгівлі (General Agreement on Tariffs and Trade – GATT) 1947 р., угода про транстихоокеанське партнерство 2018 р., угоди про вільну торгівлю – угода між Сполученими Штатами, Сполученою Мексикою та Канадою 2020 р., угода про економічне партнерство між Японією та ЄС 2021 р., закон про конкуренцію), які певним чином дублюють окремі положення стосовно регулювання діяльності державних підприємств, але не є узгодженими між собою. Тому автор [7] запропонував створити робочу групу з державних підприємств та представників Світової організації торгівлі (СОТ), у яку з 1995 р. перейменовано GATT. Ця група має вивчати взаємозв'язок між діяльністю державних підприємств і політикою та законодавством з питань конкуренції та формулювати рекомендації щодо застосування правил діяльності державних підприємств у міжнародній торгівлі.

У статті [8] аргументовано важливість дослідження шляхів формування механізму регулювання зовнішньоекономічної діяльності промислових підприємств з урахуванням впливу зовнішнього середовища та визначено, що процес регулювання зовнішньоекономічної діяльності є системою заходів, які здатні поєднати пряме законодавче регулювання експортно-імпортною діяльності підприємств з економічними важелями, спрямованими на захист і вдосконалення структури внутрішнього ринку. Автор [8], виходячи з європейського вектору розвитку в умовах воєнного стану, доводить актуальність для України пошуку ефективних механізмів організації зовнішньоекономічної діяльності та збереження експортного потенціалу. В роботі [9] розроблено класифікацію факторів впливу на попит

експортно-імпоротної продукції, визначені окремі внутрішні фактори, що негативно впливають на експорт до країн ЄС, а саме: невідповідність вітчизняної продукції чинним вимогам до її якості, необхідність проходження сертифікації, модернізації обладнання та виробничого процесу тощо. У статті [10] розглянуто причини падіння експорту вітчизняних підприємств та їхню підтримку на рівні держави, зазначено про важливість посилення двосторонньої співпраці з європейськими сусідами, зокрема у частині спрощення дозвільних та митних процедур, що дозволить скоротити дефіцит ключових товарів. Автори [10] також зазначили зміни, що відбулися на законодавчому рівні з метою зміцнення експортного потенціалу України. Йшлося про Постанову КМУ від 18 березня 2022 р. № 314 «Деякі питання забезпечення провадження господарської діяльності в умовах воєнного стану», згідно з якою передбачено спрощення ведення господарської діяльності шляхом зменшення кількості необхідних дозвільних документів у період воєнного стану, та зміни до Постанови КМУ № 1424 від 29.12.2021 р. «Про затвердження переліків товарів, експорт та імпорт яких підлягає ліцензуванню, та квот на 2022 рік», завдяки чому відбувалося врегулювання видів товарів, які підлягають квотуванню та ліцензуванню під час дії воєнного стану. В роботі [11] подано дослідження, у якому розкрито досвід країн Західної Європи щодо подолання проблеми залежності від імпорту та стимулювання експорту у повоєнний період, проаналізовано характер, особливості, механізм, а також наслідки торговельно-економічної політики, яку впроваджували європейські уряди.

Окремі фактори підтримки розвитку діяльності суб'єктів господарювання державного сектора економіки розглянуто у роботах [12–15]. Дослідження [12] присвячено вивченню впливу корпоративного управління на результативність державних підприємств Замбії. У роботі [13] зосереджено увагу на правових аспектах, зокрема на ризиках, з якими стикається керівництво державних підприємств, які призводять до збитків для державних фінансів і потенційно можуть спричинити випадки корупції. У матеріалах [14] визначено два набори вимог до державних торговельних підприємств під час торгівлі товарами, а саме: прозорість, тобто вимога до членів СОТ повідомляти відповідну інформацію, та суттєві зобов'язання, які вимагають від членів СОТ не використовувати державні торгові підприємства для обходу інших зобов'язань СОТ. Автори роботи [15] розглянули діяльність державного сектора економіки і звернули увагу на значні фінансові витрати, пов'язані з підтримкою державних підприємств під час економічних потрясінь на прикладі падіння цін на нафту у 2014–2015 рр.).

Аналіз публікацій за проблематикою розвитку експортно-імпоротної діяльності свідчить, що сьогодні вона потребує подальшого дослідження та пошуку перспективних шляхів удосконалення.

Метою статті є аналіз і систематизація ознак особливостей розвитку експортно-імпоротної діяльності суб'єктів господарювання державного сектора економіки.

Результати. Експортно-імпортну діяльність суб'єктів господарювання державного сектора економіки відрізняють від діяльності суб'єктів господарювання недержавно-

го сектора економіки через вплив багатьох факторів, що потребує розгляду політичного контексту та стратегічної спрямованості експортно-імпоротної діяльності в умовах розвитку процесів світової глобалізації, механізмів фінансової підтримки діяльності, а також інструментів її регулювання й контролю. На думку авторів, це є основними напрямками формування ознак особливостей експортно-імпоротної діяльності суб'єктів господарювання державного сектора економіки.

Слід зазначити, що важливим у розвитку експортно-імпоротної діяльності є *політичний аспект*, який відображений у діяльності урядів, міжнародних відносинах і політичних стратегіях. Політичний аспект є невід'ємною складовою національних і міжнародних стратегій, у яких враховують інтереси країни, геополітичні фактори, а також стратегічну безпеку та зовнішньополітичні відносини. Наприклад, перспективним напрямком зовнішньоекономічної діяльності Китаю є активне стимулювання міжнародного співробітництва в рамках ініціативи «Один пояс, один шлях» [16]. Китай активно просуває цю ініціативу, яка передбачає розвиток інфраструктури та торгівлі з країнами Азії, Європи та Африки. Відродження Великого шовкового шляху є геополітичним і гео економічним планом побудови багатополярного світу на основі відкритого, всеосяжного та взаємовигідного міжнародного співробітництва [16]. Державні підприємства Китаю залучають до будівництва портів, шляхів сполучення та інших проектів, що сприяє розширенню експортної бази китайських товарів і послуг.

Прикладом втілення геополітичних інтересів країни є також успішна експортна діяльність однієї з найбільших світових нафтових компаній та найбільшого державного підприємства у Саудівській Аравії – компанії «Saudi Aramco». Ця компанія відіграє важливу роль у світовому енергетичному ринку і не лише забезпечує стабільність видобутку та експорту нафти, але й сприяє технологічному розвитку країни та підвищенню її конкурентоспроможності на міжнародному ринку. За підсумками 2023 року, прибуток «Saudi Aramco» склав 121,3 млрд дол. [17]. У контексті зміцнення геополітичного впливу країни можна також згадати американську військово-промислову компанію «Lockheed Martin Corporation», яка спеціалізується в галузі авіабудування, авіакосмічної техніки, суднобудування, автоматизації та аеропортової логістики. І хоча «Lockheed Martin Corporation» не є державним підприємством у звичайному розумінні цього терміна, компанія має значні угоди з урядом США на розробку та виробництво військової техніки, досить часто її робота тісно пов'язана з урядовими програмами й оборонними потребами. За даними [18], «Lockheed Martin Corporation» отримала контракт вартістю 17 млрд дол. на розробку наступного покоління перехоплювачів, які захистять США від атаки міжконтинентальних балістичних ракет. Загалом велика частина підприємств американського військово-промислового комплексу мають сильну підтримку уряду. Перспектива експорту військової техніки й технологій може мати значний вплив на подальші зовнішньополітичні відносини між США та іншими країнами. Тому США використовують свої оборонні підприємства для забезпечення безпеки постачань

важливих технологій та обладнання своїм союзникам та партнерам по НАТО. Наразі у вересні 2021 року держконцерн «Укроборонпром» та компанія «Lockheed Martin Corporation» досягли домовленостей про співпрацю у сфері оборонно-промислового комплексу й уклали три угоди на загальну суму 2,5 млрд дол. Як приклад геополітичного впливу можна також визначити діяльність вітчизняної компанії «Нафтогаз України», яка займається видобутком, транспортуванням і реалізацією природного газу, а також збутом газу та іншої енергетичної продукції. Оскільки газова проблематика в Україні часто стає об'єктом міжнародних дискусій та угод, в тому числі з Європейським Союзом, то компанія «Нафтогаз України» має стратегічне значення для енергетичної безпеки країни та значний геополітичний вплив. Задля порівняння доцільно розглянути ще одного ключового гравця на енергетичному ринку України – приватну енергетичну компанію «ДТЕК», яка має активи у вугільній, газовій, тепловій та відновлювальній енергетиці. На відміну від «Нафтогаз України», компанія «ДТЕК» має обмежений геополітичний вплив, оскільки її діяльність зосереджена лише на енергетичній інфраструктурі та виробництві електроенергії. Отже, спрямування на досягнення геополітичних (стратегічних) інтересів країни є важливою особливістю експортно-імпоротної політики суб'єктів господарювання державного сектора економіки.

Політичні стратегії також мають на меті розширення експортних ринків для зменшення залежності від конкретних країн чи регіонів, що, своєю чергою, сприяє диверсифікації ринків. Диверсифікація ринків є стратегічно важливою для багатьох світових підприємств, оскільки вона дозволяє зменшити ризики та залежність від певних ринків. Наприклад, німецький концерн «Siemens AG» є однією з найбільших корпорацій у світі, яка працює в різних секторах, включаючи енергетику, транспорт, медицину й інфраструктуру. Компанія активно розширює свою діяльність на ринки різних країн, диверсифікуючи свої доходи та зменшуючи залежність від певних географічних ринків. Китайський державний конгломерат «China National Machinery Industry Corporation» (Sinomach) також активно розвивається на міжнародних ринках. Підтримуючи технічні інновації та основні продукти, Sinomach інтегрувала торгівлю, виробництво та технології, її продукція просувається в Європі та Північній Америці [19]. Світовий лідер у галузі диверсифікованої хімії, хімічний конгломерат «Saudi Basic Industries Corporation» (SABIC) (Саудівська Аравія) також активно розширює свою присутність на міжнародних ринках, включаючи Європу, Азію та Північну Америку. Протягом 2023 року SABIC дотримувався своєї відданості побудові економіки замкнутого циклу. Наприклад, компанія приєдналася до «Saudi Aramco» (Саудівська Аравія) та «TotalEnergies» (Франція) для виробництва перших у регіоні Близького Сходу та Північної Африки полімерів, виготовлених із хімічно перероблених пластикових відходів [20]. Ці приклади демонструють, як світові державні підприємства активно використовують стратегію диверсифікації ринків.

Важливість досягнення безпеки постачань енергетичних ресурсів та безпеки інших стратегічних сфер також є ознакою політичних вимог до експортно-імпоротної

діяльності суб'єктів господарювання державного сектора економіки, які відіграють ключову роль у створенні такої безпеки. Наприклад, нафтова компанія «Saudi Aramco» контролює значні запаси нафти та грає ключову роль у забезпеченні постачань нафти для світового ринку; нафтовий та газовий конгломерат Малайзії «Petronas» грає важливу роль у забезпеченні постачань енергоресурсів для Малайзії та інших країн в регіоні. Ізраїльський концерн «Israel Aerospace Industries» (IAI), який є аерокосмічною та обороною компанією світового класу, постачає найсучасніші технології в космічній, повітряній, наземній, військово-морській, кібернетичній і внутрішній безпеці для оборонних і комерційних ринків. Щодо вітчизняних підприємств, то компанія «Нафтогаз Україна» грає ключову роль у забезпеченні енергетичної безпеки України та забезпеченні стійкості газопостачання. Водночас задля порівняння приватна компанія «ДТЕК» хоча і забезпечує стабільність енергопостачання в межах своєї діяльності, але її вплив на загальну енергетичну безпеку країни обмежений. Тобто створення безпеки є також особливістю розвитку експортно-імпоротної діяльності суб'єктів господарювання державного сектора економіки.

Укладання торговельних угод між країнами є також проявом впливу факторів політичного аспекту розвитку експортно-імпоротної діяльності суб'єктів господарювання державного сектора економіки, які часто виступають ключовими учасниками укладання таких угод. Відомий державний нафтогазовий конгломерат «Petronas» грає важливу роль у експорті енергоносіїв з Малайзії, компанія укладає торговельні угоди з різними країнами, включаючи Китай, Індію та Японію. Наприклад, 26 лютого 2024 року представники «Petronas» разом з учасниками японського консорціуму підписали угоду про місце зберігання для виснаженого родовища М3 біля шельфу Саравак, Малайзія. Ця співпраця є значним прогресом у спробі скоротити викиди парникових газів в Азійсько-Тихоокеанському регіоні, включаючи Малайзію та Японію [21]. Слід також звернути увагу на японське державне космічне агентство «JAXA», яке здійснює дослідження космосу, розвиває космічну технологію та активно укладає міжнародні угоди з іншими країнами у галузі космічних проектів та спільних місій. 9 січня 2024 року агентство «JAXA» і Національна дослідницька рада Канади підписали рамкову угоду про спільні дослідження в галузі авіації, що створить більше можливостей для співпраці [22]. Компанія «Нафтогаз України» також активно бере участь у міжнародних переговорах та угодах з газовими партнерами, що визначає її значний вплив на зовнішньополітичні відносини України.

Експорт товарів та послуг може зміцнювати дипломатичні зв'язки та сприяти створенню міжнародного партнерства. Наприклад, концерн IAI співпрацює з країнами Європейського Союзу, Індією, Австралією та Азіатськими країнами у сфері оборонних технологій, а також у реалізації спільних космічних проектів. У 2023 році німецька машинобудівна компанія, що спеціалізується на виробництві наземної військової техніки, «Flensburg Fahrzeugbau Gesellschaft mbH» (FFG) та компанія IAI створили спільне підприємство, метою якого є поступове об'єднання тран-

спортних систем і носіїв технологій FFG з продуктами IAI у сферах робототехніки, автономних можливостей, штучного інтелекту, цифровізації та мереж, електронної боротьби, захисту від безпілотників та ситуаційної обізнаності [23]. Тривалий час компанія IAI тісно співпрацювала з індійськими партнерами у галузі новітніх технологій та відкрила свою індійську дочірню компанію в Нью-Делі «AeroSpace Services India» (ASI) [24], що сприятиме розширенню можливостей для розробок, виробництва та підтримки важливих оборонних систем в Індії. IAI також розвиває співпрацю з країнами Азії у сфері оборонних технологій та космічних програм, що допомагає Ізраїлю залучати нових партнерів та зміцнювати свої дипломатичні позиції у регіоні. Отже, суб'єкти господарювання державного сектора економіки успішно експортують та імпортують товари та послуги, які відповідають стратегічним інтересам країн, укладають угоди та домовленості на рівні держав.

Таким чином, основними ознаками політичного контексту особливостей розвитку експортно-імпоротної діяльності суб'єктів господарювання державного сектора економіки є: спрямування на досягнення геополітичних (стратегічних) інтересів країни, диверсифікація ринків, досягнення безпеки постачань енергетичних ресурсів і безпеки інших стратегічних сфер, а також посилення зовнішньополітичних відносин.

Не менш важливе значення, ніж політичне середовище, що створює особливості розвитку експортно-імпоротної діяльності суб'єктів господарювання державного сектора економіки, мають *фінансові механізми*, які підтримують таку діяльність та є пов'язаними зі стратегічними напрямками політики країни. Фінансова підтримка від уряду або спеціалізованих фінансових установ включає надання кредитів, кредитних гарантій, податкові пільги, інфраструктурну підтримку та інші форми фінансування, які спрямовані на забезпечення стабільності та розвитку експортно-імпоротної діяльності, підтримку стратегічних проектів та забезпечення виконання соціальних і економічних цілей, визначених урядом. З метою стимулювання масштабної експансії експорту товарів (робіт, послуг) українського походження відповідно до Закону України «Про фінансові механізми стимулювання експортної діяльності» у 2018 році було створено Приватне акціонерне товариство «Експортно-кредитне агентство» (ЕКА) [25], єдиним засновником та акціонером якого є держава в особі Кабінету Міністрів України. Надання державної фінансової підтримки експортної діяльності здійснюється з урахуванням положень Угоди про офіційно підтримувані експортні кредити (Arrangement on officially supported export credits), укладеної членами Організації економічного співробітництва та розвитку, та зобов'язань України як члена Світової організації торгівлі, зокрема вимог Угоди про субсидії і компенсаційні заходи. У 2022 році за допомогою ЕКА було підтримано 35 експортерів, укладено 46 угод, обсяг підтриманого експорту склав 3176 млн грн, обсяг отриманого експортерами фінансування – 274,67 млн грн, у 2023 році підтримано 74 експортерів, укладено 93 угоди, обсяг підтриманого експорту склав 7839,17 млн грн, обсяг отриманого експортерами фінансування – 1065,41 млн грн [25].

Багато країн мають свої власні експортно-імпортні банки, які надають фінансову підтримку експортерам та

імпортерам через кредитні гарантії, кредити, страхування ризиків та інші послуги. Наприклад, «United States Export-Import Bank» (US Exim) у Сполучених Штатах надає кредити, страхування та гарантії для американських компаній, щоб допомогти їм здійснювати експортні операції; «Japan Bank for International Cooperation» (JBIC) у Японії надає фінансову підтримку японським компаніям для реалізації їхніх міжнародних проектів, включаючи експортні операції; державне агентство Канади «Export Development Canada» (EDC) надає фінансову підтримку канадським компаніям для реалізації їхніх експортних проектів та розширення їхнього бізнесу за кордоном.

Відома бразильська державна компанія «Petrobras», яка спеціалізується на видобутку, переробці та транспортуванні нафти і природного газу, також неодноразово отримувала підтримку на фінансування інвестиційних витрат, пов'язаних з розробкою та експлуатацією нафтогазових родовищ. У 2017 році «Petrobras» надано позику в розмірі 5 млрд дол. США від Банку розвитку Китаю на розробку підсоляних родовищ, у 2013 році – позику в розмірі 700 млн дол. США від Японського банку міжнародного співробітництва на будівництво FPSO на підсоляних родовищах, у 2011 році ExIm Bank США позичив «Petrobras» 2 млрд дол. на морське буріння [26]. Кредитні гарантії допомогли «Petrobras» отримати доступ до необхідного фінансування для проведення складних технологічних робіт з видобутку нафти і газу. Ці проекти мали велике значення для бразильської економіки та енергетичної безпеки країни.

За даними [27], в Україні за період 2004–2023 роки кредитні гарантії надавали Європейський банк реконструкції та розвитку, Європейське співтовариство з атомної енергії, Credit Suisse First Boston International, Maglin Capital Limited, Deutsche Bank AG London, Міжнародний банк реконструкції та розвитку, Citibank, N. A. London, Morgan Stanley Bank International Limited, Канадська експортна агенція, Credit Suisse International, АТ «Укресімбанк», БАТ «Ощадбанк», UniCredit Bank Austria AG, VTB Capital PLC, Експортно-імпортний банк Кореї, Експортно-імпортний банк Китаю, Державний банк розвитку КНР, Deutsche Bank AG Schaft, ПАТ АБ «Укргазбанк», Європейський інвестиційний банк, ПАТ «Державний експортно-імпортний банк України» та ін. На рис. 1 подано динаміку обсягів державних гарантій за період 2004–2023 роки.

У довоєнний період значну частину таких гарантій отримували підприємства державного сектора економіки. Найбільші обсяги гарантій кредитування спостерігалися у 2012 році, де позичальниками були лише суб'єкти господарювання державного сектора економіки: «Укресімбанк» – фінансування Другого проекту розвитку експорту; ПАТ «Державна продовольчо-зернова корпорація України» – фінансування проектів у сфері сільського господарства в рамках виконання вимог Меморандуму про взаєморозуміння щодо співпраці в реалізації пріоритетних проектів у галузі сільського господарства; Державне агентство автомобільних доріг України («Укравтодор») – фінансування об'єктів будівництва, реконструкції, капітального та поточного ремонту автомобільних доріг; НАК «Нафтогаз України» – заміщення споживання природного газу вітчизняним вугіллям. У 2021 році також активно використовувалася програма державних гарантій. Державні

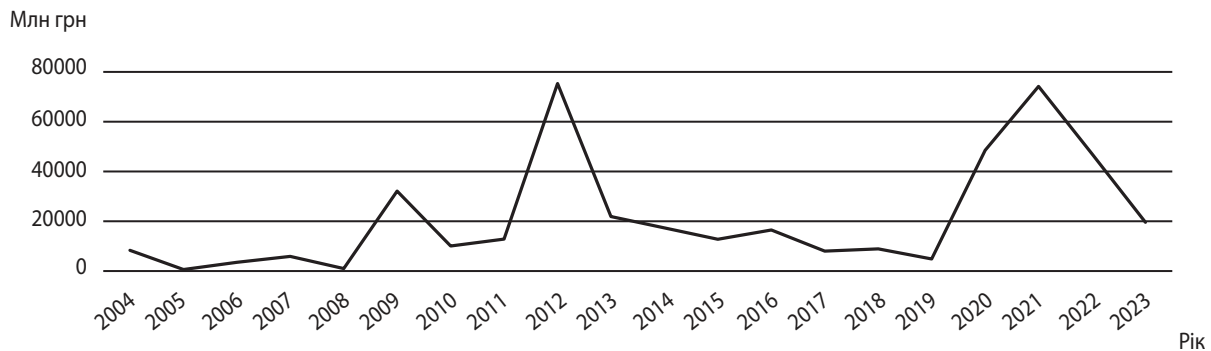

Рис. 1. Зміни обсягів державних гарантій в Україні за період 2004–2023 роки

Джерело: [27]

гарантії для суб'єктів господарювання державного сектора відображають співвідношення інтересів, які відрізняються від умов, в яких функціонує приватний бізнес. Завдяки державним гарантіям надається доступ до фінансування на більш вигідних умовах та більший рівень державного захисту, що дозволяє суб'єктам господарювання здійснювати складні та об'ємні проекти експорту та імпорту й успішно виконувати зобов'язання у міжнародних угодах. Отже, державні гарантії для суб'єктів господарювання державного сектора економіки мають свої власні особливості, які відображають специфіку державного сектора економіки та його взаємодію з міжнародним бізнесом.

18 березня 2024 року Кабінет Міністрів України затвердив План [28] для реалізації програми фінансової підтримки України протягом 2024–2027 років від Європейського Союзу Ukraine Facility [29]. 14 травня 2024 року ЄС ухвалив План України, необхідний для реалізації програми Ukraine Facility обсягом 50 млрд євро на 2024–2027 роки. Ця програма складається з трьох частин, з яких друга частина Ukraine Investment Framework (UIF) стає частиною механізму української гарантії і спрямовується на мобілізацію інвестицій для відновлення та розвитку України за рахунок різноманітних інструментів розподілу ризиків, змішаного фінансування та грантів. UIF обсягом 9,3 млрд євро дозволить відкрити доступ бізнесу до додаткового фінансування, що посилить фінансову стійкість економіки України.

План [28] визначає понад 150 індикаторів за 69 напрямів запланованих реформ. Один із напрямів стосується управління державними активами (розділ 6 Плану). Як зазначено в [28], «станом на кінець 2022 року на державному рівні налічувалося 3 293 підприємства; з них 1 058 – діючі, 1 552 – недіючі». За даними [28], частка прибуткових державних компаній, порівняно із загальною кількістю всіх державних компаній, становить 18 % і зменшувалась протягом кількох років (з 32 % у 2018 році до 25 % у 2021 році). У Плані звертається увага на відсутність загального бачення державної політики, яка визначала б цілі, інституції та їх повноваження щодо управління державними компаніями, на архаїчність організаційно-правової форми державних підприємств та її незрозумілість для приватних інвесторів і наголошується про необхідність реформування державного сектора економіки, що дозволить знизити фінансові

ризики для держави, протидіяти корупції та залучити приватні інвестиції. Стратегічними цілями України в управлінні державними активами та приватизації у 2024–2027 роках є оптимізація портфеля державних компаній та підготовка частини з них до приватизації та покращення корпоративного управління та ефективності діяльності державних компаній [28]. Тобто за Планом передбачено трансформацію сектора державних підприємств шляхом корпоративної реструктуризації. Світовий досвід приватизації визначає, що зменшення кількості державних підприємств може мати як позитивні, так і негативні ефекти на економіку країни. Позитивними можна вважати підвищення ефективності управління та залучення інвестицій за рахунок зменшення бюрократії, що дозволить стимулювати економічне зростання підприємств та країни. «З 1979 р. у Великій Британії розпочався процес продажу акцій 48 найбільших державних компаній. Приватизація охопила такі підприємства, як «Cable and Wireless», «British Petroleum», «British Communications», «British Steel», «British Airways», «British Gas», а також електротехнічні компанії та підприємства комунального господарства. Порівняно з усіма іншими країнами світу, у Великій Британії програма приватизації була реалізована найбільш успішно; вона тривала до кінця 1995 року і принесла державі 134 млрд дол. США. Покладаючись цілком на ринкові стимули і не вдаючись до випуску ваучерів, Велика Британія збільшила число індивідуальних акціонерів з 4 млн осіб в 1983 році до майже 10 млн у 1995 році» [30, с. 5–6]. У 1990 році у Польщі у державній власності перебувало майже 8,5 тис. підприємств. Однак централізоване планування виявилось неефективним і було запроваджено так звану «шокову терапію», одним із елементів якої стала політика приватизації державних підприємств. «Важливими пунктами «шокової терапії», які дозволили державним підприємствам перейти до ринкової економіки, стала відмова держави від пільгових позик і дотацій та дозвіл на банкрутство неефективних підприємств. До 2015 року прибуток держави з продажу майна склав понад 153 млрд злотих (45,6 млрд дол.)» [31]. Водночас зменшення кількості державних підприємств може призвести до втрати державою контролю над ключовими секторами економіки, що може вплинути на її стратегічні інтереси та безпеку. У Франції заради захисту інтересів суспільства застосовано заходи щодо забезпечення ключових компаній від

тотального домінування іноземного капіталу, було сформовані ядра «стабільних акціонерів» – групи підприємств, на кожне з яких припадало від 0,5 % до 5 % статутного капіталу компанії [30]. Прискорення приватизації або радикальні кроки щодо приватизації можуть мати негативний вплив на соціальну стабільність. Так, у 2023 році новообраний президент Аргентини пообіцяв економічну «шокову терапію» та підписав указ про впровадження економічних реформ, спрямованих на приватизацію та дерегуляцію ринку. Однак такі радикальні реформи викликали незадоволення лівих партій та профспілок Аргентини. Таким чином, лише зважений підхід до приватизації здатен забезпечити довгострокову користь для державних підприємств і економіки країни. Це підкреслює необхідність комплексного підходу до реформування державного сектора економіки, що враховує як економічні, так і соціальні аспекти.

У контексті дослідження фінансової підтримки невід'ємною складовою стратегії ефективного управління фінансами суб'єктів господарювання державного сектора економіки у сфері експортно-імпоротної діяльності є також податкові пільги, які сприяють зменшенню фінансового навантаження, підвищенню ліквідності, залученню додаткових інвестицій, стимулюванню зростання економіки та їхньої конкурентоспроможності. Наприклад, у Німеччині діє механізм податкового звільнення від ПДВ для експорту. Згідно з німецьким законодавством, підприємства можуть отримати звільнення від оплати ПДВ за товари та послуги, які експортуються за межі ЄС [32]. Така пільга застосовується у багатьох країнах ЄС і сприяє збільшенню обсягів експорту та залученню іноземних капіталів до підприємств, що зміцнює позицію країн на світовому ринку. Як правило, більшість податкових пільг у країнах ЄС і США доступні для підприємств різних видів власності. Водночас у деяких випадках суб'єкти господарювання державного сектора економіки можуть мати доступ до спеціальних пільгових програм з метою стимулювання певних секторів економіки. В Україні також застосовується механізм податкових пільг: на період воєнного стану від оподаткування податком на додану вартість звільнені операції з ввезення на митну територію України та постачання на митній території України товарів оборонного призначення, лікарських засобів та медичних виробів, товарів міжнародної технічної допомоги [33]. Тобто бізнес має доступ до широкого спектра податкових пільг. Однак приватний бізнес частіше користується загальнодоступними пільгами, спрямованими на стимулювання інновацій та зростання, у той час як суб'єкти господарювання державного сектора економіки можуть мати додаткові можливості для отримання спеціальних субсидій, особливо у стратегічних галузях.

Ще одним інструментом фінансової підтримки суб'єктів господарювання державного сектора економіки є інфраструктурна підтримка експортно-імпорتنних операцій – транспортні та логістичні послуги. Транспорт посідає особливе місце в міжнародному товарообігу. З одного боку, він є необхідною умовою здійснення міжнародного розподілу праці, зовнішньоекономічних відносин. З іншого боку – транспортна індустрія виступає на світових ринках експортером своєї продукції, частково – транспортних по-

слуг [34]. Державні порти та аеропорти грають ключову роль у забезпеченні експортно-імпорتنних операцій. Наприклад, державне підприємство «Одеський морський торговельний порт» – один із найбільших українських морських портів має розвинену інфраструктуру для роботи з різними вантажами, включаючи зерно, нафту, метал, контейнери. У порту є спеціалізовані термінали, які підвищують ефективність переміщення вантажів. Державне акціонерне товариство «Укрзалізниця» є національним оператором залізничних перевезень в Україні, що забезпечує вантажні та пасажирські перевезення. Це державне підприємство надає широкі логістичні послуги, включаючи транспортування товарів, складування та перевезення вантажів. У складі «Укрзалізниці» діють кілька логістичних центрів і терміналів. Наприклад, Київський логістичний термінал забезпечує зберігання та обробку різних видів вантажів, включаючи контейнери, зерно та інші аграрні продукти. Зміна ланцюгів постачання, знищення російськими військовими існуючих складів, релокація багатьох підприємств із зони бойових дій значно збільшили попит на складські приміщення у західному регіоні, зокрема, у Львові, який стає головним логістичним хабом країни. Суб'єкти господарювання державного сектора економіки мають можливість використовувати логістичні центри для ефективного зберігання та транспортування товарів. Таким чином, інфраструктурна підтримка експортно-імпорتنних операцій суб'єктів господарювання державного сектора економіки включає багатосторонні зусилля з боку держави, спрямовані на створення сприятливих умов для міжнародної торгівлі, що разом сприяє підвищенню їхньої конкурентоспроможності на міжнародному ринку.

Отже основними ознаками особливостей фінансових механізмів розвитку експортно-імпоротної діяльності суб'єктів господарювання державного сектора економіки є: надання кредитів і кредитних гарантій, податкові пільги та інфраструктурна підтримка.

Розвиток експортно-імпоротної діяльності суб'єктів господарювання державного сектора економіки є важливим для стабільності та зростання економіки країни, а *правове регулювання* в цій сфері визначає умови функціонування державних підприємств та впливає на їхню результативність. У правових документах, які регулюють експортно-імпорتنу діяльність суб'єктів господарювання державного сектора економіки в Україні, затверджується порядок реєстрації та ліцензування для здійснення цієї діяльності та вимоги до отримання ліцензій певних видів експорту та імпорту, встановлюються правила, заборони, стандарти та вимоги до якості, визначаються положення щодо оподаткування експортно-імпорتنних операцій, урегульовуються митні процедури та вимоги, встановлюються вимоги до валютного контролю та валютних операцій, визначаються заходи державної підтримки та правові наслідки за порушення законодавства у сфері експорту-імпорту.

Сьогодні експортно-імпорتنна діяльність в Україні регулюється рядом законодавчих актів, наказів міністерств та постанов уряду, основні з яких: Господарський кодекс України (2003 р.) із змінами та доповненнями [35], де вста-

новлені правові основи господарської діяльності; Закони України – «Про зовнішньоекономічну діяльність» (1991 р.) із змінами та доповненнями [36], де визначені правові засади зовнішньоекономічної діяльності в Україні, включаючи правила щодо експорту та імпорту товарів і послуг; «Про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну» (1998 р.) із змінами та доповненнями [37], де затверджений порядок регулювання засад і спеціальних розслідувань фактів зростання імпорту в Україну, що загрожує заподіянням значної шкоди національному товаровиробнику, за результатами яких можуть застосовуватися спеціальні заходи; «Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту» (1998 р.) із змінами та доповненнями [38], де визначений механізм захисту національного товаровиробника від демпінгового імпорту з інших країн, митних союзів або економічних угруповань; «Про захист національного товаровиробника від субсидованого імпорту» (1998 р.) із змінами та доповненнями [39], де визначений механізм захисту національного товаровиробника від субсидованого імпорту з інших країн, митних союзів або економічних угруповань; «Про державне регулювання імпорту сільсько-господарської продукції» (1999 р.) із змінами та доповненнями [40], де встановлений порядок тарифного і нетарифного регулювання імпорту сільськогосподарської сировини та продуктів її переробки для створення рівних умов конкуренції між продукцією вітчизняного виробництва та продукцією нерезидентів, а також деякі методи цінової підтримки сільськогосподарських товаровиробників України; «Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів підприємницької діяльності, пов'язаної з реалізацією та експортом лісоматеріалів» (2005 р.) із змінами та доповненнями [41], де визначений особливий правовий режим експорту та реалізації лісо- та пиломатеріалів; «Про фінансові механізми стимулювання експортної діяльності» (2016 р.) із змінами та доповненнями [42], де визначені засади державної підтримки експортної діяльності з метою створення умов для здійснення масштабної експансії експорту товарів (робіт, послуг) українського походження на зовнішні ринки і забезпечення захисту українських експортерів від ризиків неплатежів та фінансових втрат, «Про внесення змін до деяких законів України щодо усунення адміністративних бар'єрів для експорту послуг» (2016 р.) із змінами та доповненнями [43]; «Про валюту і валютні операції» (2018 р.) із змінами та доповненнями [44], Митний кодекс України (2012 р.) із змінами та доповненнями [45], за яким регулюється порядок здійснення митних формальностей; Податковий кодекс України (2010 р.) із змінами та доповненнями [46], на підставі якого здійснюється оподаткування прибутку від експортних операцій; Наказ Міністерства економіки України від 09.09.2009 № 991 «Про порядок ліцензування експорту товарів» із змінами та доповненнями [47], де визначено єдиний порядок оформлення та видачі ліцензій на експорт товарів; щорічні постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліків товарів, експорт та імпорт яких підлягає ліцензуванню, та квот» та ін.

Вітчизняні суб'єкти господарювання державного сектора економіки підпорядковані державним органам влади та діють на основі спеціальних законів і норматив-

них актів, що регулюють їх експортно-імпорту діяльність, а також мають дотримуватися політики держави з урахуванням стратегічних інтересів країни. Водночас суб'єкти господарювання державного сектора економіки піддаються більш суворому контролю з боку державних органів (податкових, митних, контролюючих) порівняно з приватними компаніями, які працюють переважно на основі загального комерційного законодавства та мають більше свободи у визначенні своїх експортно-імпортних стратегій.

У контексті митного регулювання суб'єкти господарювання державного сектора економіки можуть отримувати пільги у сплаті мита та податків, особливо якщо їх діяльність стосується стратегічно важливих для держави проектів або ресурсів, і одночасно підлягають більш ретельному контролю з боку митних органів. Так, відповідно до Закону України від 29.05.2023 № 3124-IX підприємства, які ввозили складові безпілотних систем, звільнені від оподаткування ввізним митом та податком на додану вартість. Порівняно з суб'єктами господарювання державного сектора, недержавний сектор економіки має виконувати стандартні умови митного оформлення та контролюється з боку митних органів відповідно до загальних норм митного законодавства без додаткових пільг або особливих умов.

Тобто нормативно-правова база України забезпечує різноманітні пільги та привілеї для суб'єктів господарювання державного сектора економіки в митному оформленні. Ці пільги спрямовані на підтримку державних функцій, реалізацію важливих державних програм і проектів, а також на забезпечення найбільш значущих потреб. Слід також зазначити про можливість отримання суб'єктами господарювання державного сектора економіки спеціальних ліцензій на експорт / імпорт певних видів продукції, які є важливими для держави, та спрощення сертифікації такої продукції. Наприклад, з метою забезпечення роботою державних вугледобувних підприємств Кабінетом міністрів України внесені зміни до постанови №1402 від 27 грудня 2023 року «Про затвердження переліків товарів, експорт й імпорт яких підлягає ліцензуванню, та квот на 2024 рік» [48].

Відповідно до внесених змін збільшено квоту на експорт вугілля кам'яного, антрацит, брикетів, котунів та аналогічних видів твердого палива, одержаних з кам'яного вугілля з 0 т до 1153 тис. т. Стосовно приватних компаній, то вони мають отримувати ліцензії та сертифікати відповідно до стандартних процедур, які застосовуються до всіх суб'єктів господарювання, і не мають особливих привілеїв у цьому процесі. Також підприємства недержавного сектора економіки мають більше свободи в питаннях внутрішнього контролю і аудиту, звітують у рамках загальних вимог законодавства.

Таким чином, регулювання та контроль створюють специфічне середовище для розвитку експортно-імпорту діяльності суб'єктів господарювання державного сектора економіки. Важливим є те, що законодавча підтримка та наявність пільг спрямовані на створення сприятливих умов для їхньої діяльності на міжнародному ринку. Такі заходи забезпечують відповідність законодавству і держав-

ним інтересам, але водночас вони накладають додаткові зобов'язання і обмеження, які значно ускладнюють умови і відрізняють їх від умов, в яких працюють приватні підприємства.

Отже, як показав аналіз особливостей розвитку експортно-імпоротної діяльності суб'єктів господарювання державного сектора економіки, основою цієї діяльності є стратегічні інтереси держави – забезпечення національної

Таблиця 1

Особливості розвитку експортно-імпоротної діяльності суб'єктів господарювання державного сектора

Ознака особливості	Суб'єкти господарювання	
	державного сектора	недержавного сектора
стратегічні інтереси – мета діяльності	діють відповідно до стратегічних інтересів держави, діяльність спрямована на забезпечення безпеки, розвиток ключових галузей економіки або підтримку геополітичних амбіцій країни	керуються комерційними інтересами та здебільшого фокусуються на досягненні прибутку
галузева структура	здебільшого діють у стратегічно важливих галузях економіки, таких як енергетика, транспорт, важка промисловість тощо	діють у різноманітних секторах, включаючи також сфери послуг, інформаційні технології, фінанси тощо
урядове втручання	функціонують в умовах високого рівня державного втручання, включаючи регулювання, фінансову підтримку та директиви стосовно стратегічних цілей експортно-імпоротної політики	діють у більш конкурентному середовищі, де урядове втручання може бути обмеженим, мають більшу автономію у виборі партнерів і стратегій
міжнародні відносини	використовують свою експортно-імпорتنу діяльність для зміцнення дипломатичних відносин з іншими країнами, є інструментом зовнішньої політики та підтримки стратегічних союзників або розвитку міжнародного впливу	можуть мати міжнародні партнерства, але зазвичай керуються комерційними мотивами, а не політичними цілями
прозорість та ефективність управління	мають менше прозорості та більше політичного впливу, можуть стикатися з проблемами корупції, недостатньої прозорості та бюрократії через урядове втручання, потребують впровадження прозорих управлінських та корпоративних структур (застосування міжнародних стандартів управління та фінансової звітності)	мають більшу прозорість та ефективне корпоративне управління, оскільки вони функціонують під наглядом акціонерів та впливом ринкових механізмів
необхідність модернізації та адаптації до міжнародних стандартів	потребують модернізації та адаптації своїх виробничих процесів, стандартів якості та управління, щоб відповідати міжнародним вимогам та стандартам, які є необхідними для успішної експортної діяльності, але можуть бути менш гнучкими у впровадженні інновацій та адаптації до міжнародних стандартів	мають можливість швидше реагувати на зміни та впроваджувати сучасні та нові технології та практики
підтримка державою та інвестиційна привабливість	можуть мати перевагу в доступі до фінансових ресурсів та державної підтримки	повинні покладатися на власні засоби та привабливість для інвесторів

Джерело: укладено авторами

безпеки, підтримка ключових галузей економіки, зміцнення міжнародного впливу та ін. (табл. 1).

Таким чином, доведено, що експортно-імпортна діяльність суб'єктів господарювання державного сектора економіки має специфічні риси, обумовлені їхнім особливим статусом і значенням в економіці. Ці суб'єкти господарювання відіграють важливу роль у реалізації державної політики та забезпеченні національних інтересів. Відмінності між суб'єктами господарювання державного та недержавного секторів економіки відображаються у правовому статусі, меті діяльності та рівні державної підтримки. Розуміння цих особливостей може допомогти у процесі формування ефективних стратегій управління та розвитку їхнього експортно-імпортного потенціалу, що сприятиме зміцненню економічної стабільності та розвитку країни в цілому.

Україна, навіть в умовах війни, активно рухається в напрямку євроінтеграції, що передбачає реалізацію реформ, серед яких вдосконалення правового регулювання експортно-імпоротної діяльності та адаптація правового законодавства до європейських стандартів. ЄС має високий рівень інтеграції між державами-членами, стандартизовані процедури, уніфіковане митне законодавство, яке забезпечує однакові умови для всіх учасників ринку, використовує розвинені інформаційні системи для митного оформлення (New Computerised Transit System – NCTS та Automated Import System – AIS). Правова основа регулювання експортно-імпоротної діяльності в ЄС забезпечує єдність ринку, спрощення торгівлі, ефективний митний контроль і дотримання міжнародних стандартів та угод. Тому у України є кілька напрямів, за якими потрібно продовжувати працювати, щоб досягти рівня ЄС, а саме: гар-

монізація законодавства з нормами та стандартами ЄС, запровадження сучасних інформаційних систем і технологій для митного оформлення, розширення мережі угод про вільну торгівлю, спрощення системи митних процедур та адміністрування квот, залучення інвестицій і розвитку інфраструктури в спеціальних економічних зонах, які можуть мати ширший спектр діяльності, включаючи сільське господарство, промисловість, логістику та інші галузі, з фокусом на залученні широкого кола інвесторів.

Висновки. Під час аналізу було виявлено, що експортно-імпортна діяльність суб'єктів господарювання державного сектора економіки характеризується низкою ознак, які відрізняють її від діяльності приватних компаній. Ці особливості пов'язані з їх правовим статусом, метою діяльності, а також з фінансовою та нормативно-правовою підтримкою з боку держави.

Суб'єкти господарювання державного сектора економіки відіграють ключову роль у зовнішньоекономічній діяльності країни, забезпечуючи експорт значної частки промислової та сільськогосподарської продукції. Вони роблять вагомий внесок у національну економіку, сприяючи зростанню експорту і залученню валютних надходжень. Пільги і підтримка з боку держави дозволяє їм ефективніше здійснювати експортно-імпортні операції. Особливістю експортно-імпортної діяльності суб'єктів господарювання державного сектора економіки є її стратегічний характер.

Ці підприємства часто виконують завдання, пов'язані з реалізацією державних програм, забезпеченням національної безпеки та підтримкою соціально значущих галузей економіки. Вони здійснюють імпорт критично важливих ресурсів та технологій, що сприяє модернізації і розвитку внутрішнього виробництва. Суб'єкти господарювання державного сектора економіки активно беруть участь у міжнародних проектах, що сприяє їхньому технологічному розвитку та інтеграції у світову економіку.

Розвиток експортно-імпортної діяльності суб'єктів господарювання державного сектора економіки є важливим елементом економічної стратегії країни. Вони не лише сприяють зростанню експорту і імпорту, але й виконують стратегічні завдання, спрямовані на забезпечення економічної безпеки та сталого розвитку. Для підвищення ефективності їх діяльності необхідно продовжувати державну підтримку, вдосконалювати законодавчу базу та розширювати міжнародну співпрацю.

Подальший напрямок розвитку цього дослідження передбачається у проведенні аналізу ефективності державних програм підтримки експортно-імпортної діяльності, оцінюванні ефективності зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання державного сектора економіки та визначенні впливу міжнародних економічних угод та санкцій на розвиток їхньої експортно-імпортної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Exports of goods and services in % of GDP. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tet00003/default/table?lang=en>
2. Imports of goods and services in % of GDP. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tet00004/default/table?lang=en>
3. Презентація «Зовнішня торгівля України за розрізом галузей, 2023 рік». URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=135ab646-92f5-4323-aea2-f3460c4f3a56&title=Prezentat-siiazovnishniaTorgivliaUkrainiZaRozrizomGaluzei-2023-Rik>
4. Інтеграція України до внутрішнього ринку ЄС в умовах війни: виклики та можливості. URL: <https://www.kas.de/documents/270026/22934445/UA+2023+UCEP+Ukraine%27s+integration+into+the+EU+internal+market+in+the+condition+of+war+challenges+and+opportunities+.pdf/ca22c1d7-45ee-3e2c-d874-bd8dfb1a1710?version=1.0&t=1686055086884>
5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення корпоративного управління : Закон України від 22.02.2024 № 3587-IX. URL: https://ips.ligazakon.net/document/t243587?utm_source=biz.ligazakon.net&utm_medium=news&utm_content=bizpress01
6. Вплив багатополлярної глобалізації на зовнішню торгівлю України : кол. моногр. / за ред. Т. О. Осташко ; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозів. НАН України». Київ, 2024. 330 с. URL: <http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2024/04/Vplyv-baha-topoliarnoi-hlobalizatsii-na-zovnishniu-torhivliu-Ukrainy.pdf>
7. Matsushita M. Interplay of Competition Law and Free Trade Agreements in Regulating State-Owned Enterprises. *German Law Journal*. 2023. Vol. 24 (1). P. 243–268. DOI: 10.1017/glj.2023.8
8. Шугалій А. Стратегічні цілі державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності промислових підприємств України в контексті європейського вектору розвитку. *Green, Blue and Digital Economy Journal*. 2023. № 4 (2). С. 48–61. DOI: 10.30525/2661-5169/2023-2-6
9. Кузьминчук Н. В., Куценко Т. М., Терованесова О. Ю. Формування чинників впливу на експортно-імпортну діяльність вітчизняних промислових підприємств. *Причорноморські економічні студії*. 2020. Вип. 50-1. С. 69–74. DOI: 10.32843/bses.50-12
10. Станіславик О., Коваленко О. Проблемні аспекти управління ефективністю експортної діяльності вітчизняних підприємств в умовах військового стану. *Економіка. Фінанси. Право*. 2023. № 3. С. 16–21. DOI: 10.37634/efp.2023.3.4
11. Відбудова для розвитку: зарубіжний досвід та українські перспективи : міжнар. кол. моногр. / [редколегія, голова – В. В. Небрат] ; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозів. НАН України». Київ, 2023. 571 с. URL: <http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2023/08/Reconstruction-for-development.pdf>
12. Mulenga C. P. Effect of corporate governance on the performance of state-owned enterprises in Zambia. *African Journal of Commercial Studies*. 2024. Vol. 4 (2). P. 138–153. DOI: 10.59413/ajocs/v4.i2.7
13. Kusmono, Benny Setiawan, Wirawan. Legal Risks for the Business of Persero's State Owned Enterprise (SOE) and their Implications for State Finance. *Journal of International Legal Communication*. 2023. Vol. 8 (1). P. 56–67. DOI: 10.32612/uw.27201643.2023.8.1.pp.56-67
14. State trading enterprises. URL: https://www.wto.org/english/tratop_e/statra_e/statra_e.htm
15. Herrera M., Musacchio A., Turkgulu B., Barboza J., Semikolenova Y. State-owned enterprises as countercyclical instruments: Quasi-experimental evidence from the infrastructure sector. *World Development*. 2024. Vol. 179. 106608. DOI: 10.1016/j.worlddev.2024.106608

16. Герасимчук В. Г. Китай на шляху Глобалізації 2.0. *Економічний вісник НТУУ «КПІ»*. 2019. № 16. С. 78–88. URL: <https://ev.fvmm.kpi.ua/article/view/181640/181536>
17. Прибуток найбільшої у світі нафтової компанії Saudi Aramco за рік впав на 25%. URL: <https://minfin.com.ua/ua/2024/03/10/122962817/>
18. Lockheed Martin виграла контракт для ПРО США на суму \$17 млрд. URL: <https://interfax.com.ua/news/general/980665.html>
19. Trade of Machinery and Electrical Products. URL: https://www.sinomach.com.cn/en/OurBusiness/TradeandServices/201412/t20141210_22202.html
20. Sabic announces its 2023 financial results. URL: <https://www.sabic.com/en/news/42822-sabic-announces-its-2023-financial-results>
21. PETROS, PETRONAS, and Japanese Consortium Parties Sign Landmark Storage Site Agreement. URL: <https://www.petronas.com/media/media-releases/petros-petronas-and-japanese-consortium-parties-sign-landmark-storage-site>
22. Topics 2024. URL: <https://global.jaxa.jp/news/2024/#news21793>
23. FFG und IAI gründen Joint Venture. URL: <https://soldat-und-technik.de/2023/11/mobilitaet/36058/ffg-und-iai-gruenden-joint-venture/>
24. Israel Aerospace Industries Launches AeroSpace Services India in New Delhi URL: <https://freightertrends.com/news/israel-aerospace-industries-launches-aerospace-services-india-in-new-delhi>
25. ECA Export Credit Agency. URL: <https://www.eca.gov.ua/#results>
26. План України. URL: <https://me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=8f36a2d9-9611-4bff-8fa9-474da62bd28d&tag=PlanUkraini>
27. Програма Ukraine Facility: які індикатори має виконати Мінекономіки. URL: https://biz.ligazakon.net/news/226449_programa-ukraine-facility-yak-ndikator-i-ma-vikonati-mnekonomki
28. Аналіз іноземного досвіду приватизації та управління державними правами власності. URL: <https://infocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/28829.pdf>
29. Приватизація у сусідів. Як Польщі, Грузії та Словаччині вдалося наростити економіку завдяки ефективній приватизації. URL: <https://www.epravda.com.ua/projects/privatyzatsiya/2021/08/31/677303/>
30. Brazilian Pre-salt Oil. URL: https://www.gem.wiki/Brazilian_Pre-salt_Oil
31. Інформація щодо наданих державних гарантій у 2004–2023 роках (станом на 30.09.2023). URL: [https://mof.gov.ua/storage/files/Інформація_щодо_наданих_державних_гарантій_у_2004-2023роках_\(станом_на_30_09_2023\).pdf](https://mof.gov.ua/storage/files/Інформація_щодо_наданих_державних_гарантій_у_2004-2023роках_(станом_на_30_09_2023).pdf)
32. Vorsteuervergütung an Inländische Unternehmer. URL: https://www.bzst.de/DE/Unternehmen/Umsatzsteuer/Vorsteuer-verguetung/InlaendischeUnternehmer/inlaendische-unternehmer_node.html
33. Податкові пільги з ПДВ в умовах воєнного стану. URL: <https://buhgalter911.com/uk/news/news-1078930.html>
34. Боровик Т., Даниленко В. Транспортна логістика як фактор забезпечення зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних підприємств. *Економічний простір*. 2022. № 177. С. 35–39.
DOI: 10.32782/2224-6282/177-6
35. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>
36. Про зовнішньоекономічну діяльність : Закон України 16.04.1991 № 959-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text>
37. Про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну : Закон України від 22.12.1998 № 332-XIV. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T980332?an=901760>
38. Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту : Закон України від 22.12.1998 № 330-XIV. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T980330?an=121721>
39. Про захист національного товаровиробника від субсидованого імпорту : Закон України від 22.12.1998 № 331-XIV. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T980331?an=949>
40. Про державне регулювання імпорту сільськогосподарської продукції : Закон України від 17.07.1997 № 468/97-ВР. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/z970468?an=479154>
41. Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів підприємницької діяльності, пов'язаної з реалізацією та експортом лісоматеріалів : Закон України від 08.09.2005 № 2860-IV. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/t052860?an=4&ed=2022_12_01
42. Про фінансові механізми стимулювання експортної діяльності : Закон України від 20.12.2016 № 1792-VIII. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T161792?an=4>
43. Про внесення змін до деяких законів України щодо усунення адміністративних бар'єрів для експорту послуг : Закон України від 03.11.2016 № 1724-VIII. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/t161724?an=2>
44. Про валюту і валютні операції : Закон України від 21.06.2018 № 2473-VIII. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/t182473?an=1&ed=2021_11_21
45. Митний кодекс України від 13.03.2012 № 4495-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>
46. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
47. Про порядок ліцензування експорту товарів : Наказ Міністерства економіки України від 09.09.2009 № 991. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0937-09#Text>
48. Про затвердження переліків товарів, експорт та імпорт яких підлягає ліцензуванню, та квот на 2024 рік : Постанова Кабінету Міністрів України від 27.12.2023 № 1402. URL: https://export.gov.ua/645-zmini_shchodo_eksportu

REFERENCES

“Analiz inozemnoho dosvidu pryvatyzatsii ta upravlinnia derzhavnymu pravamy vlasnosti” [Analysis of Foreign Experience of Privatization and Management of State Property Rights]. <https://infocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/28829.pdf>

“Brazilian Pre-salt Oil”. https://www.gem.wiki/Brazilian_Pre-salt_Oil

Borovyk, T., and Danylenko, V. “Transportna lohistyka yak faktor zabezpechennia zovnishnyoekonomichnoi dialnosti vitchyznia nykh pidpriemstv” [Transport Logistics as a Factor in Ensuring the Foreign Economic Activity of Domestic Enterprises]. *Ekonomichnyi prostir*, no. 177 (2022): 35-39.
DOI: 10.32782/2224-6282/177-6

“Exports of goods and services in % of GDP”. <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tet00003/default/table?lang=en>

ECA Export Credit Agency. <https://www.eca.gov.ua/#results>

- "FFG und IAI grunden Joint Venture". <https://soldat-und-technik.de/2023/11/mobiltaet/36058/ffg-und-iai-gruenden-joint-venture/>
- Herrera, M. et al. "State-owned enterprises as countercyclical instruments: Quasi-experimental evidence from the infrastructure sector". *World Development*, vol. 179 (2024): 106608.
DOI: 10.1016/j.worlddev.2024.106608
- Herasymchuk, V. H. "Kytai na shliakhu Hlobalizatsii 2.0" [China Is on the Way to Globalization 2.0]. *Ekonomichniy visnyk NTUU «KPI»*. 2019. <https://ev.fmm.kpi.ua/article/view/181640/181536>
- "Imports of goods and services in % of GDP". <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tet00004/default/table?lang=en>
- "Informatsiia shchodo nadanykh derzhavnykh harantii u 2004-2023 rokakh (stanom na 30.09.2023)" [Information on the Provided State Guarantees in 2004-2023 (as of September 30, 2023)]. [https://mof.gov.ua/storage/files/Інформація_щодо_наданих_державних_гарантій_у_2004-2023роках_\(станом_на_30_09_2023\).pdf](https://mof.gov.ua/storage/files/Інформація_щодо_наданих_державних_гарантій_у_2004-2023роках_(станом_на_30_09_2023).pdf)
- "Intehratsiia Ukrainy do vntrishnyoho rynku Yes v umovakh viiny: vyklyky ta mozhlyvosti" [Ukraine's Integration into the EU Internal Market in Wartime Conditions: Challenges and Opportunities]. <https://www.kas.de/documents/270026/22934445/UA+2023+UCEP+Ukraine%27s+integration+into+the+EU+internal+market+in+the+condition+of+war+challenges+and+opportunities+.pdf/ca22c1d7-45ee-3e2c-d874-bd8dfb1a1710?version=1.0&t=1686055086884>
- "Israel Aerospace Industries Launches AeroSpace Services India in New Delhi". <https://freightertrends.com/news/israel-aerospace-industries-launches-aerospace-services-india-in-new-delhi>
- Kusmono, Benny Setiawan, and Wirawan. "Legal Risks for the Business of Persero's State Owned Enterprise (SOE) and their Implications for State Finance". *Journal of International Legal Communication*, vol. 8 (1) (2023): 56-67.
- Kuzmynchuk, N. V., Kutsenko, T. M., and Terovaneseva, O. Yu. "Formuvannia chynnykiv vplyvu na eksportno-importnu diialnist vitchyznianykh promyslovykh pidpriemstv" [Formation of Influencing Factors on the Export-import Activity of Domestic Industrial Enterprises]. *Prychornomorski ekonomichni studii*, no. 50-1 (2020): 69-74.
DOI: 10.32843/bses.50-12
- [Legal Act of Ukraine] (1991). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text>
- [Legal Act of Ukraine] (1997). <https://ips.ligazakon.net/document/z970468?an=479154>
- [Legal Act of Ukraine] (1998). <https://ips.ligazakon.net/document/T980332?an=901760>
- [Legal Act of Ukraine] (1998). <https://ips.ligazakon.net/document/T980330?an=121721>
- [Legal Act of Ukraine] (1998). <https://ips.ligazakon.net/document/T980331?an=949>
- [Legal Act of Ukraine] (2003). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>
- [Legal Act of Ukraine] (2005). https://ips.ligazakon.net/document/view/t052860?an=4&ed=2022_12_01
- [Legal Act of Ukraine] (2009). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0937-09#Text>
- [Legal Act of Ukraine] (2010). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
- [Legal Act of Ukraine] (2012). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>
- [Legal Act of Ukraine] (2016). <https://ips.ligazakon.net/document/T161792?an=4>
- [Legal Act of Ukraine] (2016). <https://ips.ligazakon.net/document/t161724?an=2>
- [Legal Act of Ukraine] (2018). https://ips.ligazakon.net/document/view/t182473?an=1&ed=2021_11_21
- [Legal Act of Ukraine] (2023). <https://export.gov.ua/645-zmini-shchodo-eksportu>
- [Legal Act of Ukraine] (2024). https://ips.ligazakon.net/document/t243587?utm_source=biz.ligazakon.net&utm_medium=news&utm_content=bizpress01
- "Lockheed Martin vyhrala kontrakt dlia PRO SSHA na sumu \$17 mlrd" [Lockheed Martin Won a \$17 Billion Contract for US Anti-missile Defense]. <https://interfax.com.ua/news/general/980665.html>
- Matsushita, M. "Interplay of Competition Law and Free Trade Agreements in Regulating State-Owned Enterprises". *German Law Journal*, vol. 24 (1) (2023): 243-268.
DOI: 10.1017/glj.2023.8
- Mulenga, C. P. "Effect of corporate governance on the performance of state-owned enterprises in Zambia". *African Journal of Commercial Studies*, vol. 4 (2) (2024): 138-153.
DOI: 10.59413/ajocs/v4.i2.7
- "PETROS, PETRONAS, and Japanese Consortium Parties Sign Landmark Storage Site Agreement". <https://www.petronas.com/media/media-releases/petros-petronas-and-japanese-consortium-parties-sign-landmark-storage-site>
- "Plan Ukrainy" [Plan of Ukraine]. <https://me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=8f36a2d9-9611-4bff-8fa9-474-da62bd28d&tag=PlanUkraini>
- "Podatkovi pilhy z PDV v umovakh voiennoho stanu" [Tax Benefits from VAT under Martial Law]. <https://buhgalter911.com/uk/news/news-1078930.html>
- "Prezentatsiia «Zovnishnia torhivlia Ukrainy za rozrizom haluzei, 2023 rik»" [Presentation "Foreign Trade of Ukraine by Sector, 2023"]. <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=135ab646-92f5-4323-aea2-f3460c4f3a56&title=PrezentatsiiazovnishniaTorgivliaUkrainiZaRozrizomGaluzei-2023-Rik>
- "Prohrama Ukraine Facility: yaki indykatory maie vykonaty Minekonomiky" [The Ukraine Facility Program: Which Indicators Must Be Fulfilled by the Ministry of Economy]. https://biz.ligazakon.net/news/226449_programa-ukraine-facility-yak-ndikatorima-vikonati-mnekonomki
- "Prybutok naibilshoi u sviti naftovoi kompanii Saudi Aramco za rik vpav na 25%" [The Profit of the World's Largest oil Company Saudi Aramco for the Year Fell by 25%]. <https://minfin.com.ua/ua/2024/03/10/122962817/>
- "Pryvatyzatsiia u susidiv. Yak Polshchi, Hruzii ta Slovachchyni vdalosia narostyty ekonomiku zavdiaky efektyvniy pryvatyzatsii" [Privatization of Neighbors. How Poland, Georgia and Slovakia Managed to Grow Their Economy Thanks to Effective Privatization]. <https://www.epravda.com.ua/projects/pryvatyzatsiya/2021/08/31/677303/>
- "Sabic announces its 2023 financial results". <https://www.sabic.com/en/news/42822-sabic-announces-its-2023-financial-results>
- "State trading enterprises". https://www.wto.org/english/tratop_e/statra_e/statra_e.htm
- Shuhaliy, A. "Stratehichni tsili derzhavnoho rehuliuвання zovnishnyoekonomichnoi diialnosti promyslovykh pidpriemstv Ukrainy v konteksti yevropeiskoho vektoru rozvytku" [Strategic Goals of State Regulation of Foreign Economic Activity of Industrial Enterprises of Ukraine in the Context of the European Vector of Development]. *Green, Blue and Digital Economy Journal*, no. 4(2) (2023): 48-61.
DOI: 10.30525/2661-5169/2023-2-6

Stanislavyyk, O., and Kovalenko, O. "Problemni aspekty upravlinnia efektyvnistiu eksportnoi diialnosti vitchyznianskykh pidpriemstv v umovakh viiskovoho stanu" [Problematic Aspects of Managing the Efficiency of Export Activities of Domestic Enterprises in the Conditions of Martial Law]. *Ekonomika. Finansy. Pravo*, no. 3 (2023): 16-21.

DOI: 10.37634/efp.2023.3.4

"Topics 2024". <https://global.jaxa.jp/news/2024/#news21793>

"Trade of Machinery and Electrical Products". https://www.sinomach.com.cn/en/OurBusiness/TradeandServices/201412/t20141210_22202.html

"Vidbudova dlia rozvytku: zarubizhnyi dosvid ta ukraïnski perspektyvy" [Reconstruction for Development: Foreign Experi-

ence and Ukrainian Perspectives]. NAN Ukrainy, DU «In-t ekon. ta prohozuv. NAN Ukrainy». Kyiv, 2023. <http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2023/08/Reconstruction-for-development.pdf>

"Vorsteuervergütung an Inlandische Unternehmer". https://www.bzst.de/DE/Unternehmen/Umsatzsteuer/Vorsteuervergütung/InlaendischeUnternehmer/inlaendischeunternehmer_node.html

"Vplyv bahatopoliarnoi hlobalizatsii na zovnishniu torhivliu Ukrainy" [Impact of Multipolar Globalization on Foreign Trade of Ukraine]. NAN Ukrainy, DU «In-t ekon. ta prohozuv. NAN Ukrainy». Kyiv, 2024. <http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2024/04/Vplyv-bahatopoliarnoi-hlobalizatsii-na-zovnishniu-torhivliu-Ukrainy.pdf>

Стаття надійшла до редакції 06.06.2024 р.

Статтю прийнято до публікації 22.06.2024 р.

■